



SU10 Masterdossier deel II: Rapportage evaluatieonderzoek

Mendy Meenderink

830421001

Onderzoeksbegeleider: Dr. T. de Jong

06-04-2022

Voorwoord

Voor u ligt het tweede deel van het masterdossier, de rapportage van het evaluatieonderzoek. Het masterdossier is geschreven in het kader van het afstuderen van de Masteropleiding Leiderschap en Innovatie Kind en Educatie (MLIKE) aan de Hogeschool KPZ in Zwolle. Dit deel van het masterdossier is onderdeel van een ontwerpgericht onderzoek, waarin het versterken van zelfregulatie door inzet van leerstrategieën centraal staat.

Met een achtergrond als leerkracht en rekenspecialist en daarnaast mijn huidige functie als directeur van een kindcentrum waar zowel basisonderwijs als peuteropvang en buitenschoolse opvang geboden worden, ben ik in het bijzonder geïnteresseerd in het effect van leiderschap op het handelen van opvang en onderwijsprofessionals en de uitwerking daarvan op de ontwikkeling van het kind. Dit alles met als doel om kinderen zo optimaal mogelijk te begeleiden in hun ontwikkeling en hen voor te bereiden op het vervolgonderwijs en de maatschappij van morgen. Dit is dan ook één van de redenen waarom ik ervoor gekozen heb om het ontwerpgericht onderzoek te richten op het ontwerpen van een doorgaande lijn waarin zelfregulatie bij kinderen versterkt wordt met de inzet van cognitieve, metacognitieve en motivationele leerstrategieën.

Tijdens het onderzoek heb ik met de sectoren opvang, onderwijs en jeugdhulp samen mogen werken om vanuit gezamenlijke waarden en een gezamenlijke doelstelling een ontwerp vorm te geven. Zowel het ontwerpproces als de complete MLIKE opleiding hebben mij mooie ontwikkelingen gebracht op het gebied van leiderschap, innovatie en interprofessioneel samenwerken.

Ik wil hierbij dan ook alle professionals vanuit opvang, onderwijs en jeugdhulp bedanken die hebben meegewerkt aan het vooronderzoek, de ontwerpfase en dit evaluatieonderzoek. Daarnaast bedank ik graag alle kinderen die betrokken zijn geweest bij het complete onderzoek. Tevens wil ik het bestuur bedanken voor de ruimte en mogelijkheden die ik heb gekregen om deze Masteropleiding te volgen en het onderzoek vorm te geven. In het bijzonder bedank ik daarbij Tjerk Deuzeman, Martijn Blokhuis en de managers en planners van de kinderopvang voor de goede gesprekken, het sparren en de inzichten met betrekking tot de samenwerking tussen opvang en onderwijs.

Tot slot wil mijn onderzoeksbegeleiders bedanken voor de fijne begeleiding en de gegeven feedback op het onderzoek.

Mendy Meenderink

Nijkerk, 26 maart 2022

Managementsamenvatting

In een maatschappij waarin ontwikkelingen elkaar snel opvolgen, is het van belang om zelfstandig te kunnen functioneren en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen handelen. Zelfregulatie speelt hierbij een belangrijke rol. Binnen een context waarin de nadruk veelal op cognitieve ontwikkeling heeft gelegen, levert het versterken van zelfregulatie een praktisch vraagstuk op voor zowel leerkrachten, pedagogisch medewerkers als zorgondersteuners. Deze rapportage van het evaluatieonderzoek is een onderdeel van een ontwerpgericht onderzoek en richt zich op versterking van zelfregulatie bij kinderen van 9 tot en met 13 jaar door middel van inzet van leerstrategieën, met als doel te komen tot een ontwerp voor een doorgaande lijn voor een effectief aanbod van leerstrategieën.

In de ontwerpfase van het ontwerpgericht onderzoek is een ontwerp gemaakt, bestaande uit verschillende interventies. Dit evaluatieonderzoek richt zich op de uitvoering van een deel van het ontwerp, waarbij gericht is op expliciete instructie van leerstrategieën, het bieden van ruimte voor het stellen van eigen doelen en toepassing van leerstrategieën en begeleiding door de leerkracht voor, tijdens en na de les om het leerproces en de toepassing van de leerstrategieën bij te sturen. Daarnaast is er ingezet op vergroting van kennis op het gebied van differentiatie en zelfregulatie in een scholingsmoment voor het team en op samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp.

In het onderzoek is door middel van een vragenlijst voor betrokken professionals onderzocht in welke mate zij binnen het ontwerp expliciete instructie, ruimte en begeleiding hebben geboden, gericht op de versterking van zelfregulatie bij kinderen. Daarnaast zijn er interviews gehouden met de betrokken professionals en 8 kinderen uit de groepen 6 tot en met 8.

Uit het onderzoek is gebleken dat de aanpak vanuit het ontwerp met regelmaat is uitgevoerd, waarbij meer expliciete instructie op leerstrategieën is gegeven, in toenemende mate ruimte is geboden voor het stellen van eigen doelen en het toepassen van leerstrategieën en dat er in het leerproces met regelmaat begeleiding is geboden voor, tijdens en na de les. Dit heeft geresulteerd in een eerste stap naar een doorgaande lijn in groep 6 tot en met 8, waarin kinderen meer zicht hebben op het eigen leerproces, doelen leren stellen, leerstrategieën bewust leren inzetten en hierop reflecteren om het leerproces bij te sturen en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen handelen.

Er kan geconcludeerd worden dat het ontwerp, ook al is het slechts deels uitgevoerd, een positief effect heeft op de versterking van zelfregulatie bij kinderen. Er is gebleken dat een groot deel van de kinderen zich bewuster is geworden van eigen doelen en hoe leerstrategieën ingezet kunnen worden om deze doelen te bereiken. Het combineren van leerstrategieën heeft vooral een zichtbaar effect op de motivatie en betrokkenheid van kinderen, wat hen stimuleert om eigen verantwoordelijkheid te nemen voor het handelen en vervolgdoelen te stellen.

Naast de aanpak zijn het onderwijsconcept, de ingezette poster met leerstrategieën en de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp positieve factoren binnen de uitvoering van de aanpak. De uitvoering van het ontwerp is gedaan in een korte periode waarin sprake was van beperkingen in verband met maatregelen rondom Covid-19 en waarin meerdere toetsen zijn afgenomen. Dit zijn belemmerende factoren geweest in het onderzoek en heeft er tevens toe geleid dat het ontwerp niet volledig uitgevoerd kon worden. Ondanks dat heeft het onderzoek goede resultaten opgeleverd en zijn er mooie stappen gezet. De belangrijkste aanbevelingen zijn om de aanpak goed te bespreken met kinderen, evenals de succescriteria bij de eigen doelen van de kinderen. Daarnaast is het van belang om betrokken sectoren van te voren intensief te betrekken om het proces vanuit gezamenlijke doelen te sturen.

Inhoudsopgave

Ondertekening gedragscode en verklaring oorspronkelijkheid	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Voorwoord	1
Managementsamenvatting.....	2
1. Inleiding.....	4
1.1 Context en betrokkenen	4
1.2 Aanleiding en doelstelling evaluatieonderzoek	4
1.3 Gerealiseerde innovatie en ontwerpprincipes en -eisen	5
1.4 Vraagstelling en opbouw rapportage	6
2. Methode.....	7
2.1 Deelvraag 1	7
2.2 Deelvraag 2	8
2.3 Deelvraag 3	9
3. Resultaten	10
3.1 Expliciete instructie over leerstrategieën	10
3.2 Ruimte voor eigen doelen en oefening van leerstrategieën	10
3.3 Geboden begeleiding door de leerkrachten en het gebiedsteam	11
4. Conclusie	12
4.1 Beantwoording van de hoofd- en deelvragen	12
4.2 Beantwoording aan gestelde doelen	13
5. Discussie	13
5.1 Belemmerende en stimulerende factoren	13
5.2 Bruikbaarheid en relevantie van de innovatie	14
5.3 Kwaliteit van het evaluatieonderzoek	14
5.4 Ontwerpprincipes	15
6. Aanbevelingen.....	15
Literatuur	16
Bijlagen.....	17
Bijlage A Ontwerpprincipes en eisen	17
Bijlage B Skeletontwerp en prototype.....	18
Bijlage C Gerealiseerde innovatie (uitvoering)	20
Bijlage D Uitwerking vragenlijsten.....	21
Bijlage E Samenvatting interview professionals	22
Bijlage F Samenvatting interview kinderen	24
Bijlage G Samenvatting interview medewerker gebiedsteam.....	25
Bijlage H Uitwerking model KirkPatrick n.a.v. de teamtraining.....	26

1. Inleiding

Deze rapportage van het evaluatieonderzoek is onderdeel van een ontwerpgericht onderzoek naar bevordering van zelfregulatie. Het doel van het ontwerpgericht onderzoek is het ontwerpen en evalueren van een aanpak en doorgaande lijn waarmee, door middel van inzet van leerstrategieën, zelfregulatie bij kinderen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar effectief versterkt wordt. Het volledige onderzoek kent een vooronderzoek, een ontwerpfase en een evaluatiefase.

In het vooronderzoek is onderzocht op welke wijze er al gewerkt werd aan versterking van zelfregulatie en wat er op basis van de context en de literatuur nodig is om zelfregulatie bij kinderen verder te versterken. Hierbij is gefocust op de inzet van cognitieve, metacognitieve en motivationele leerstrategieën. In de ontwerpfase is op basis van ontwerpprincipes en -eisen een ontwerp gemaakt om met inzet van leerstrategieën zelfregulatie te versterken. Een deel van dit ontwerp is in de praktijk uitgevoerd. In deze rapportage wordt de gerealiseerde innovatie op basis van het ontwerp geëvalueerd.

1.1 Context en betrokkenen

Het vooronderzoek is uitgevoerd op een kindcentrum waar sprake is van regulier basisonderwijs en zowel peuteropvang als buitenschoolse opvang (BSO) in eigen beheer. Het kindcentrum is onderdeel van een bestuur van in totaal 15 kindcentra, heeft een christelijke identiteit en telt 220 leerlingen, verdeeld over 9 groepen en heeft 1 BSO groep. Er is sprake van een gemiddelde populatie en de (eind)resultaten liggen boven het landelijk gemiddelde. Bij het ontwerpgericht onderzoek en bijbehorende innovatie zijn medewerkers vanuit de sectoren onderwijs, opvang en jeugdhulp betrokken om samen een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de versterking van zelfregulatie bij kinderen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar.

Op het kindcentrum wordt sinds 2020 gewerkt vanuit circuitonderwijs, waarbinnen voor de basisvakken in kleine deelgroepen instructie en verwerking gedifferentieerd wordt vormgegeven. Kinderen krijgen hierbij de mogelijkheid om keuzes te maken in de volgorde van de vakken. Op het moment dat de leerkracht instructie geeft aan een kleine deelgroep, werken overige kinderen zelfstandig en/of samen in deelgroepen aan verschillende vakgebieden, welke worden beschreven op een weektaak. Voorafgaand aan de innovatie zijn kinderen nog beperkt in de gelegenheid gesteld om eigen doelen te stellen. Dit is een gewenst ontwikkeldoel van zowel professionals als van de kinderen en is daarom onderdeel van de innovatie.

1.2 Aanleiding en doelstelling evaluatieonderzoek

In een maatschappij, waarin ontwikkelingen elkaar snel opvolgen en er een toenemend beroep wordt gedaan op zelfstandigheid, het verwerven van nieuwe kennis en vaardigheden en 'een leven lang leren', is het belangrijk om in verschillende situaties zelfstandig te kunnen functioneren en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen handelen (Fullan et al., 2019; Kessels, 2013).

Het versterken van zelfregulatie is een belangrijk ontwikkelpunt binnen het kindcentrum en het bestuur, met als doel om kinderen in voldoende mate voor te bereiden op de maatschappij van morgen. Een verbeterplan vanuit het verleden heeft de focus gelegd op resultaten, met een sterke sturing vanuit de leerkracht. Dit heeft ertoe geleid dat kinderen onvoldoende in staat werden gesteld om zelfregulerend vermogen verder te ontwikkelen, daarbij eigen doelen te stellen en hierop te reflecteren. Zoals in het vooronderzoek beschreven, was hierbij sprake van handelingsverlegenheid bij leerkrachten, maar ook bij pedagogisch medewerkers op het gebied van aanbod van (leer)strategieën ter bevordering van zelfregulatie.

De ontworpen innovatie richt zich onder andere op een doorgaande lijn in inzet van leerstrategieën. Het complete ontwerp is opgenomen in bijlage B.

Binnen de innovatie is ten doel gesteld om met behulp van leerstrategieën een doorgaande lijn te creëren binnen de verschillende lesfasen in het onderwijsconcept van het kindcentrum waarmee zelfregulatie versterkt wordt. Hierbij staan de volgende subdoelen centraal:

- Er worden kaders geboden waarbij voor kinderen duidelijk is welke ruimte en verantwoordelijkheden zij hebben en hoe zij hierbinnen kunnen werken aan eigen doelen.
- Leerstrategieën worden expliciet geïnstrueerd, waarbij voor kinderen helder wordt op welke wijze zij de verschillende leerstrategieën in kunnen zetten ten gunste van eigen gestelde doelen.
- Leerstrategieën worden aan elkaar verbonden en gecombineerd aangeboden, om een verstekend effect te creëren op zelfregulatie en (leer)resultaten.
- Er wordt bewust ruimte geboden aan kinderen om eigen doelen te stellen en te oefenen met de aangeboden leerstrategieën.
- Er wordt gerichte begeleiding geboden aan kinderen bij het stellen van eigen doelen, het bepalen van een aanpak en het monitoren en evalueren van het (leer)proces.

Binnen dit evaluatieonderzoek wordt onderzocht in hoeverre de gerealiseerde innovatie beantwoordt aan de gestelde doelen.

1.3 Gerealiseerde innovatie en ontwerpprincipes en -eisen

Een deel van het ontwerp is in de afgelopen periode uitgevoerd in de praktijk. Dit is binnen het onderwijs vormgegeven in de groepen 6 tot en met 8 in samenwerking met het gebiedsteam. Het gebiedsteam heeft in de uitvoering vooral een adviserende rol vervuld. Gezien de beschikbare tijd en beperkte mogelijkheden in verband met Covid maatregelen, gericht op de volgende onderdelen van het ontwerp:

- **Teamtraining:** Tijdens de teamtraining wordt ingegaan op differentiatie aan de hand van het boek 'Differentiëren in 5,4,3'. De teamtraining biedt een verdieping binnen het onderwijsconcept en ondersteunt het aansluiten bij het niveau van de kinderen en het stellen van gerichte doelen. Daarnaast biedt het een basis voor het ontwerpen van een blokplan of periodeplan, waarin een differentiatieplan wordt uitgewerkt voor perioden van 6 tot 8 weken.
- **Aanbod van expliciete instructie op leerstrategieën:** De leerkrachten bieden voorafgaand aan de lessen in circuit expliciete instructie over de leerstrategieën. Hierbij worden de leerstrategieën aan de hand van de poster expliciet benoemd en wordt het modellen van de leerstrategieën ingezet. Kinderen worden aan het denken gezet over hun eigen strategieën en worden uitgedaagd om voor de les bewust na te denken over hun aanpak. Hierbij wordt de poster zoals weergegeven in figuur 1 gebruikt.
- **Ruimte bieden voor eigen doelen en toepassing van leerstrategieën:** De kinderen krijgen voorafgaand aan de les ruimte om eigen doelen te stellen. De leerkrachten bieden hierbij ondersteuning door middel van reflectieve vragen. Tijdens de les krijgen de kinderen ruimte om zelf aan de slag te gaan met de leerstrategieën.
- **Begeleiding op persoonlijke doelen en toepassing van leerstrategieën:** De leerkrachten bieden voor, tijdens en na de les begeleiding door tijdens looprondes, instructies en evaluatiemomenten evaluatie-/reflectievragen te stellen. Hierbij wordt gericht ingegaan op de gekozen doelen en de



Figuur 1 Poster leerstrategieën (Onderwijs Maak Je Samen, 2021)

aanpak door kinderen. Hierbij worden kinderen uitgedaagd om gericht na te denken over het leerproces, wat er goed ging, wat minder, waarom en het vervolg.

De teamtraining heeft plaatsgevonden in oktober 2021. De overige punten zijn uitgevoerd in de maanden januari en februari 2022. Een uitvoerige beschrijving van de gerealiseerde innovatie is opgenomen in bijlage C.

In verband met de opstart van een peuteropvang groep is ervoor gekozen om de opvang nog niet te betrekken in dit deel van de uitvoering. De opvang zal op een later moment aansluiten bij de uitvoering en de implementatie van de innovatie.

Ontwerpprincipes

Binnen de gerealiseerde innovatie wordt uitgegaan van de volgende ontwerpprincipes:

- Kaders bieden vanuit verbinding, ambities en leren vormt een belangrijke basis voor ontwikkeling van zelfregulatie (Fullan & Quinn, 2016; Tough, 2016; Verbeeck, 2010).
- Het benoemen en modelen van leerstrategieën binnen expliciete instructie is van belang voor versterking van zelfregulatie (Fullan & Quinn, 2019; Kistner et al., 2010).
- Het combineren van cognitieve en meta-cognitieve leerstrategieën met motivationele leerstrategieën bevordert zelfregulatie en leerprestaties (Kostons et al., 2014; De Boer et al., 2013; Kistner et al., 2010)
- Ruimte bieden aan kinderen om leerstrategieën toe te kunnen passen en te oefenen is noodzakelijk binnen de ontwikkeling van zelfregulatie (Gerats & Van der Mark, 2020; Fullan & Quinn, 2016; Verbeeck, 2010; Zimmerman, 2000).
- Monitoring van en coaching bij de toepassing van leerstrategieën is van belang om kinderen te helpen reflecteren en zo zelfregulatie vaardigheden te versterken (Gerats & Van der Mark, 2020; Murray et al., 2017; Verbeeck, 2010).

Ontwerpeisen

De innovatie dient te voldoen aan verschillende ontwerpeisen. Binnen de gebruikerseisen moet de innovatie aansluiten bij de pedagogische visie, de doelstellingen en het onderwijsconcept van het kindcentrum. Daarnaast moet het ontwerp cyclisch inzetbaar zijn, zodat er een doorgaande lijn gecreëerd kan worden. Hierbij is het vanuit de functie-eisen van belang dat de betrokken professionals voldoende kennis opdoen met betrekking tot zelfregulatie, de inzet van leerstrategieën en de wijze waarop zij hierin begeleiding kunnen bieden. Voor kinderen is het van belang dat zij meer zicht krijgen op het eigen leerproces en leerstrategieën gericht leren inzetten.

Randvoorwaarden zijn dat de innovatie toepasbaar is binnen het onderwijsconcept, dat er gerichte teamtrainingen aangeboden worden en er voldoende tijd en middelen gefaciliteerd wordt. Het onderwijsconcept en andere ontwikkelingen binnen het kindcentrum leveren hierbij enkele beperkingen op voor de innovatie. Een complete uitwerking van de ontwerpeisen is opgenomen in bijlage A.

1.4 Vraagstelling en opbouw rapportage

Op basis van het vooronderzoek, het ontwerp en de gerealiseerde innovatie zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

Hoofdvraag: Welk effect heeft het aanbod van expliciete instructie van leerstrategieën, ruimte voor het maken van eigen keuzes en het stellen van eigen (leer)doelen en begeleiding bij de aanpak op de versterking van zelfregulatie bij kinderen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar?

Deelvragen:

1. In hoeverre wordt er expliciete instructie gegeven over cognitieve, metacognitieve en motivationele leerstrategieën en worden deze met elkaar gecombineerd?
2. In hoeverre worden kinderen in staat gesteld tot het stellen van eigen doelen en is er ruimte voor oefening van inzet van leerstrategieën?
3. In hoeverre wordt er begeleiding geboden bij de inzet van leerstrategieën en de gekozen aanpak door kinderen en welk effect heeft de begeleiding vanuit het gebiedsteam op de aanpak van de leerkrachten?

In deze rapportage van het evaluatieonderzoek wordt in hoofdstuk 2 beschreven welke methodiek ingezet is binnen het onderzoek. De resultaten hiervan worden weergegeven in hoofdstuk 3, waarna in hoofdstuk 4 de conclusie gepresenteerd wordt. Hoofdstuk 5 bevat een discussie ten aanzien van het evaluatieonderzoek weergegeven, waarin een verdiepend inzicht in de kwaliteit van het onderzoek en een reflectie op de resultaten wordt beschreven. Tot slot worden aanbevelingen gepresenteerd in hoofdstuk 6.

2. Methode

Om de gerealiseerde innovatie te evalueren en de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is er per deelvraag gekozen voor een methodiek om de benodigde gegevens te verzamelen. De methodiek is per deelvraag uitgewerkt in de hoofdstukken 2.1, 2.2 en 2.3.

2.1 Deelvraag 1

Instrumenten

Om te bepalen in hoeverre de leerstrategieën expliciet geïnstrueerd worden en met elkaar gecombineerd worden, wordt een vragenlijst afgenomen bij professionals waarbij het eigen instructiegedrag centraal staat (bijlage D; onderdeel 1). De vragenlijst is opgesteld op basis van de gestelde subdoelen binnen de innovatie en de ontwerpprincipes. De vragenlijst wordt afgenomen bij alle professionals die betrokken zijn bij de innovatie. Er is voor deze vragenlijst gekozen om zicht te krijgen op een eigen inschatting van de professionals over de mate waarin expliciete instructie gegeven wordt en het effect wat de innovatie daarop heeft gehad.

Naast de vragenlijst wordt een verdiepend groepsinterview afgenomen bij de betrokken professionals. Daarnaast wordt er een groepsinterview afgenomen bij leerlingen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar. Er is gekozen voor een gerichte vragenlijst, aangevuld met verschillende groepsinterviews om brontriangulatie en methodische triangulatie toe te passen.

Deelnemers

Zowel de vragenlijst als het groepsinterview wordt afgenomen bij 5 professionals;

1 leerkracht groep 6

2 leerkrachten de groepen 7/8

1 leerkracht in opleiding groep 7/8

1 leerkracht groep 8

Van de deelnemers zijn 4 vrouw en 1 man.

Het groepsinterview wordt afgenomen bij een groep van 8 kinderen;

2 kinderen uit groep 6

2 kinderen uit groep 7/8A
2 kinderen uit groep 7/8B
2 kinderen uit groep 8
Hierbij gaat het om 5 meisjes en 3 jongens.

Procedure

De vragenlijst wordt door de onderzoeker afgenomen bij de professionals. De vragenlijst is aangeleverd op papier en wordt door individueel door de respondenten ingevuld.

Zowel het interview bij professionals als bij kinderen wordt door de onderzoeker afgenomen als semigestructureerd groepsinterview.

Data-analyse

De ingevulde vragenlijsten worden anoniem verwerkt. Er wordt een gemiddelde score berekend voor de mate van expliciete instructie van leerstrategieën voor de periode voorafgaand aan de innovatie en na de implementatieperiode van de innovatie. Daarnaast wordt er een gemiddelde score berekend voor de mate waarin de leerstrategieën volgens de professionals gecombineerd worden.

De groepsinterviews worden uitgewerkt tot een samenvatting waarin aanvullende informatie op de vragenlijst en de deelvraag wordt beschreven (bijlage E en F).

Het effect van de teamtraining wordt bekeken aan de hand van het model van KirkPatrick (1994). Dit model is besproken met de benoemde professionals. Er is voor dit model gekozen om zicht te krijgen op het effect van de teamtraining op het handelen van de professionals en daarmee de uitwerking op organisatiedoelen en het aanbod voor en de begeleiding van kinderen (bijlage H).

2.2 Deelvraag 2

Instrumenten

Om te bepalen in hoeverre kinderen in staat worden gesteld tot het stellen van eigen doelen en de toepassing van leerstrategieën wordt een vergelijkende vragenlijst afgenomen bij professionals, waarbij het bieden van ruimte voor doelen en een eigen aanpak centraal staat (bijlage D; onderdeel 2). De vragenlijst is opgesteld op basis van de gestelde subdoelen binnen de innovatie en de ontwerpprincipes. De vragenlijst wordt afgenomen bij alle professionals die betrokken zijn bij de innovatie. Er is voor deze vragenlijst gekozen om zicht te krijgen op een eigen inschatting van de professionals ten aanzien van de mate waarin ruimte geboden wordt voor het stellen van eigen doelen en de toepassing van leerstrategieën in relatie tot de innovatie.

Naast de vragenlijst wordt een verdiepend groepsinterview afgenomen bij de betrokken professionals. Daarnaast wordt er een groepsinterview afgenomen bij leerlingen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar. Er is gekozen voor een gerichte vragenlijst, aangevuld met verschillende groepsinterviews om brontriangulatie en methodische triangulatie toe te passen.

Deelnemers

De deelnemers zijn gelijk aan de beschreven deelnemers bij deelvraag 1.

Procedure

De vragenlijst wordt door de onderzoeker afgenomen bij de professionals. De vragenlijst is aangeleverd op papier en wordt door individueel door de respondenten ingevuld.

Zowel het interview bij professionals als bij kinderen wordt door de onderzoeker afgenomen als semigestructureerd groepsinterview.

Data-analyse

De ingevulde vragenlijsten worden anoniem verwerkt. Er wordt middels een score bepaald in hoeverre de aanpak is toegenomen, is afgenomen of gelijk is gebleven en in hoeverre dit het effect is van de innovatie.

De groepsinterviews worden uitgewerkt tot een samenvatting waarin aanvullende informatie op de vragenlijst en de deelvraag wordt beschreven (bijlage E en F).

2.3 Deelvraag 3

Instrumenten

Om inzichtelijk te krijgen in hoeverre er begeleiding wordt geboden bij de inzet van leerstrategieën en de gekozen aanpak door kinderen en welk effect de begeleiding vanuit het gebiedsteam heeft op de aanpak van de leerkrachten, wordt een korte vragenlijst afgenomen bij de betrokken professionals. In de vragenlijst wordt aan professionals gevraagd om de mate van begeleiding te scoren met behulp van een vierpuntschaal (bijlage D; onderdeel 3). Er is voor deze vragenlijst gekozen om zicht te krijgen op een eigen inschatting van de professionals ten aanzien van de mate van geboden begeleiding aan kinderen.

Naast de vragenlijst wordt een verdiepend groepsinterview afgenomen bij de betrokken professionals. In het interview wordt tevens ingegaan op de begeleiding vanuit het gebiedsteam en het effect hiervan op het handelen van de professionals. Verder wordt er met een betrokken gebiedsteam medewerker gesproken over de begeleiding en het gegeven advies. Tot slot wordt er een groepsinterview afgenomen bij leerlingen in de leeftijd van 9 tot 13 jaar.

Er is gekozen voor een gerichte vragenlijst, aangevuld met verschillende groepsinterviews om brontriangulatie en methodische triangulatie toe te passen.

Deelnemers

De deelnemers zijn gelijk aan de beschreven deelnemers bij deelvraag 1.

Daarnaast is gesproken met 1 medewerker van het gebiedsteam, die verbonden is aan het kindcentrum en betrokken is bij de gerealiseerde innovatie.

Procedure

De vragenlijst wordt door de onderzoeker afgenomen bij de professionals. De vragenlijst is aangeleverd op papier en wordt door individueel door de respondenten ingevuld.

Zowel het interview bij professionals als bij kinderen wordt door de onderzoeker afgenomen als semigestructureerd (groeps)interview.

Data-analyse

De ingevulde vragenlijsten worden anoniem verwerkt. Er wordt een gemiddelde score bepaald per vraag rondom de begeleiding van kinderen.

De groepsinterviews worden uitgewerkt tot een samenvatting waarin aanvullende informatie op de vragenlijst en de deelvraag wordt beschreven (bijlage E, F en G).

3. Resultaten

3.1 Expliciete instructie over leerstrategieën

Leerkrachten geven zichzelf naar aanleiding van de gerealiseerde innovatie een 7,4 gemiddeld voor de mate waarin zij expliciete instructie geven over de 3 leerstrategieën. Voor de gerealiseerde innovatie werd hier gemiddeld een 5,6 voor gegeven. De leerkrachten geven aan dat zij door de aanpak en met behulp van de leerstrategieënposter bewuster stilstaan bij de leerstrategieën en hier meer aandacht aan besteden. Zij bespreken doorgaans de poster en geven voorbeelden bij de verschillende vragen op de poster en de leerstrategieën. Hierbij worden actief de succescriteria besproken met kinderen. Als gevolg hiervan wordt ervaren dat zowel kinderen als leerkrachten in toenemende mate gericht zijn op de wijze waarop kinderen leren, waardoor kinderen zich bewust worden van eigen doelen en een voorkeursaanpak. Daarnaast geven leerkrachten aan regelmatig leerstrategieën met elkaar te combineren, waarbij bewust een combinatie gemaakt wordt met motivationele leerstrategieën. In het groepsinterview geven leerkrachten aan dat zij ervaren dat deze combinatie een versterkend effect heeft op de inzet en het doorzettingsvermogen van kinderen.

Wat de teamtraining betreft is het effect ervan geëvalueerd aan de hand van het model van Kirkpatrick (1994), weergegeven in figuur 2. De professionals geven aan dat de teamtraining de afgelopen periode met name effect heeft gehad op niveau 1 en 2. De training heeft met name kennis rondom differentiatie, het stellen van doelen en het opstellen van een differentiatieplan, waarbij zelfregulatie een onderdeel vormt, bevorderd. Hierdoor is de onderzoekende houding versterkt. Dit is zichtbaar in de mate waarin professionals nadenken over

het aanbod en ondanks belemmerende factoren toch aan de slag gaan met een nieuw vorm te geven plan. De training heeft vooralsnog geen grote impact gehad op het gedrag en resultaten, met name omdat de doorontwikkeling van een differentiatieplan en bijkomende aanpak nog enige doorontwikkeling vraagt. Wanneer dit bereikt is, zal dit naar verwachting zeker impact hebben op het gedrag van professionals en de resultaten.



Figuur 2 Evaluatiemodel Kirkpatrick (1994)

3.2 Ruimte voor eigen doelen en oefening van leerstrategieën

Binnen de tweede deelvraag is gekeken naar de ruimte die is geboden voor het stellen van eigen doelen, voor een eigen aanpak en de toepassing daarvan op basis van de leerstrategieën en voor evaluatie op eigen doelen en de gekozen aanpak. Hierbij is aan leerkrachten gevraagd om aan te geven of deze ruimte is toegenomen, afgenomen of onveranderd is gebleven binnen de gerealiseerde innovatie. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 Resultaten vragenlijst leerkrachten m.b.t. veranderingen binnen het lesgeven n.a.v. de gerealiseerde innovatie

	Veranderd?				Komt dit door de aanpak?		
	Afgenomen	onveranderd	toegenomen	weet niet	Ja	Nee	N.v.t.
Ruimte voor het stellen van eigen doelen	0%	20%	80%	0%	80%	0%	20%
Ruimte voor een eigen aanpak op basis van de leerstrategieën	0%	0%	100%	0%	100%	0%	0%
Ruimte voor toepassing van leerstrategieën	0%	40%	60%	0%	60%	0%	40%
Evaluatie op eigen doelen	0%	20%	80%	0%	80%	20%	0%
Evaluatie op de gekozen aanpak	0%	20%	80%	0%	80%	20%	0%

De meeste leerkrachten uit de groepen 6 tot en met 8 zien op de bevraagde onderdelen een duidelijke toename in de ruimte die zij tijdens het lesgeven bieden voor het stellen van doelen en het oefenen met leerstrategieën. Uit het groepsinterview en het vooronderzoek blijkt dat enkele leerkrachten al bewust ruimte creëerden voor eigen doelen en inzet van leerstrategieën voor de innovatie. Zij geven aan dat de innovatie hierin geen verandering heeft gebracht, maar het als prettig ervaren dat er nu meer sprake is van een doorgaande lijn. Daarnaast geven leerkrachten aan een duidelijk effect te zien door de gerealiseerde innovatie.

Uit de interviews blijkt dat kinderen met behulp van een weektaak en kiesbord binnen het circuitmodel eigen keuzes kunnen maken in de volgorde van de vakgebieden. Daarnaast wordt binnen het circuitmodel instructie gegeven in kleine groepjes, waardoor de rest van de groep zelfstandig aan het werk kan met andere vakgebieden. Dit stelt kinderen in staat om zelf aan de slag te gaan met gekozen doelen en te oefenen met de inzet van leerstrategieën. Kinderen geven aan dit als prettig te ervaren. De poster helpt kinderen bij het stellen van eigen doelen en bevordert bewustwording van leerstrategieën en hun eigen aanpak. De kinderen zien dit als effectief middel om bewuster bezig te zijn met het eigen leerproces en hier gaandeweg meer verantwoordelijkheid voor te nemen.

Leerkrachten geven aan dat het gebruik van de poster en de inzet van het circuitmodel hen helpt om bewuster stil te staan bij de eigen doelen van kinderen en met hen persoonlijke succescriteria op te stellen, die voor ieder kind verschillend mogen en kunnen zijn.

Bij het zelfstandig werken worden duidelijke kaders geboden binnen een stevig klassenmanagement, waar werkafspraken, het gebruik van een zelfstandig werken blokje, een stoplicht en de weektaak worden ingezet. Het bieden van deze kaders is onderdeel van de ontwerpprincipes en wordt door de leerkrachten ook als voorwaardelijk beschouwd voor de uitvoering van het ontwerp.

3.3 Geboden begeleiding door de leerkrachten en het gebiedsteam

Leerkrachten geven aan steun te hebben aan de poster bij het vormgeven van de begeleiding. Door vooraf met de kinderen succescriteria bij eigen gestelde doelen te bepalen, kunnen zij hier vervolgens gerichte vragen over stellen aan de kinderen, wat leidt tot reflectie op de gekozen aanpak en de doelen. Het circuitmodel vergemakkelijkt het doorlopen van een complete cyclus, waarbij afgerond wordt met een evaluatie. Dit leidt tot goede gesprekken met kinderen, waarbij regelmatig mooie inzichten naar voren komen.

Uit gesprekken in de groepen blijkt dat een groot deel van de kinderen aangeeft het werken in circuit met eigen gestelde doelen en gekozen leerstrategieën als prettig te ervaren en dagelijks zo wil werken. Kinderen benoemen hierbij dat de werkwijze een positief effect heeft op de motivatie om te leren.

Kinderen uit groep 8 verwijzen naar de voorbereiding op het voortgezet onderwijs en geven aan de begeleiding van leerkrachten op het gebied van het stellen van doelen en de inzet van leerstrategieën hierbij als helpend wordt ervaren.

Met betrekking tot de begeleiding vanuit het gebiedsteam, waarbij leerkrachten advies hebben kunnen vragen naar aanleiding van lesbezoeken en/of ingebrachte casussen, geven leerkrachten aan dit als prettig ervaren te hebben. Hoewel er in verband met Corona maatregelen en bijkomende volle agenda's nog beperkt gebruik is gemaakt van consultatie vanuit het gebiedsteam, geeft men aan voordelen te ervaren van kennisdeling. Door kennis vanuit het gebiedsteam in te zetten kan de aanpak met betrekking tot versterking van zelfregulatie verder toegespitst worden.

Uit het interview met de betrokken gebiedsteam medewerker blijkt dat zij het als inspirerend en prettig ervaart om mee te kijken in groepen en advies te kunnen geven. Ook voor de medewerker vanuit het gebiedsteam levert dit winst op, aangezien zij op deze manier ook meer zicht krijgt op de aanpak in de groepen en het handelen en leren van kinderen in de schoolse setting.

4. Conclusie

4.1 Beantwoording van de hoofd- en deelvragen

Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat leerkrachten in toenemende mate expliciete instructie geven over cognitieve, metacognitieve en motivationele leerstrategieën. Met name het aanbod van metacognitieve en motivationele leerstrategieën heeft tot gevolg gehad dat er meer focus is ontstaan op zelfregulatie en bijbehorende concepten, zoals op het stellen van eigen doelen, het doelgericht handelen, planning en monitoring van de gekozen aanpak door kinderen en op het (leer)proces.

Er is beduidend meer ruimte voor en tijdens de les voor kinderen om eigen doelen te stellen en leerstrategieën toe te passen. Het gevolg hiervan is dat kinderen in toenemende mate gericht zijn op het eigen leerproces, gestelde (leer)doelen en een bijpassende aanpak. Kinderen ervaren hierin meer grip op het eigen leerproces. Het werken in het circuitmodel werkt hierbij bevorderend aangezien de kinderen in kleine deelgroepen instructie krijgen en daarbuiten samen of zelfstandig werken aan leerstof, waarbij zij gericht werken aan doelen met behulp van leerstrategieën. De poster geeft zowel leerkrachten als kinderen richting.

De geboden begeleiding vanuit de leerkrachten heeft geleid tot reflectie bij kinderen, waardoor zij zich meer bewust zijn van het eigen leerproces en hier meer grip op krijgen. De begeleiding vergroot tevens de motivatie bij kinderen waardoor zij vervolgoelen stellen. Een citaat van een kind is hierbij:

“Ik heb mezelf als doel gesteld dat ik tevreden zou zijn wanneer ik een strategie zo zou snappen dat ik de volgende dag alles zelf zou kunnen maken. Toen dat lukte was ik enorm gemotiveerd. Het gesprekje met de juf hierover heeft me ook erg geholpen om een volgend doel te stellen.”

De samenwerking met het gebiedsteam heeft kennisdeling en daarmee het bewust zijn en het handelen van de leerkracht ten aanzien van versterking van zelfregulatie bij kinderen versterkt.

Op basis van het evaluatieonderzoek kan geconcludeerd worden dat de aanpak met regelmaat is uitgevoerd. Bij de beantwoording van de hoofdvraag, welk effect de innovatie heeft op de versterking van zelfregulatie bij kinderen, kan gesteld worden dat de innovatie in korte tijd een positief effect heeft op het zelfregulerend vermogen van kinderen. Er is gebleken dat een groot deel van de kinderen zich bewuster is geworden van eigen doelen en hoe leerstrategieën ingezet kunnen worden om deze doelen te bereiken. Het combineren van leerstrategieën heeft vooral een zichtbaar effect op de

motivatie en betrokkenheid van kinderen, wat hen stimuleert om eigen verantwoordelijkheid te nemen voor het handelen.

4.2 Beantwoording aan gestelde doelen

Binnen de innovatie is ten doel gesteld om met behulp van leerstrategieën een doorgaande lijn te creëren binnen de verschillende lesfasen in het onderwijsconcept van het kindcentrum waarmee zelfregulatie versterkt wordt. De volgende subdoelen stonden hierbij centraal:

- Er worden kaders geboden waarbij voor kinderen duidelijk is welke ruimte en verantwoordelijkheden zij hebben en hoe zij hierbinnen kunnen werken aan eigen doelen.
- Leerstrategieën worden expliciet geïnstrueerd, waarbij voor kinderen helder wordt op welke wijze zij de verschillende leerstrategieën in kunnen zetten ten gunste van eigen gestelde doelen.
- Leerstrategieën worden aan elkaar verbonden en gecombineerd aangeboden, om een versterkend effect te creëren op zelfregulatie en (leer)resultaten.
- Er wordt bewust ruimte geboden aan kinderen om eigen doelen te stellen en te oefenen met de aangeboden leerstrategieën.
- Er wordt gerichte begeleiding geboden aan kinderen bij het stellen van eigen doelen, het bepalen van een aanpak en het monitoren en evalueren van het (leer)proces.

Kijkend naar de gestelde doelen, kan geconcludeerd worden dat er, onder andere vanuit de eerder ingezette werkwijze in het circuitmodel, duidelijke kaders worden geboden, die kinderen ruimte en duidelijkheid bieden om aan eigen doelen en een passende aanpak te werken. De leerstrategieën worden in toenemende mate expliciet geïnstrueerd en worden deels gecombineerd voor een versterkend effect op de motivatie, het zelfregulerend vermogen en de resultaten. Hier valt echter nog winst op te behalen door dit structureler aan te bieden. Kinderen krijgen, mede door het circuitmodel, ruimte voor het oefenen met leerstrategieën en er wordt met regelmaat begeleiding geboden bij het stellen van eigen doelen en de inzet van leerstrategieën in de vorm van korte kindgesprekken, loopprondes, reflectieve vragen en evaluatiemomenten. Tevens is ook de conclusie dat de kennis en vaardigheden van de professionals nog doorontwikkeling vraagt op gebied van de inzet van leerstrategieën, de begeleiding/monitoring van het zelfregulatieproces tijdens de lesfasen, maar ook in aparte kindgesprekken. Op het gebied van bekrachtiging vraagt dit om extra facilitering in tijd.

5. Discussie

5.1 Belemmerende en stimulerende factoren

Bij de uitvoering en implementatie van de innovatie is er sprake geweest van enkele belemmerende factoren.

- In verband met ziekte, Covid maatregelen en een toetsperiode was het in de uitvoerperiode niet mogelijk om het circuit zo uit te voeren als het bedoeld is. Dit is van invloed geweest op de innovatie aangezien de aanpak zich richt op uitvoering binnen het circuitmodel.
- Daarnaast was het in verband met Covid-19 noodzakelijk om teamtrainingen te verplaatsen naar een later moment. Dit heeft gevolgen gehad voor de ontwikkeling van kennis en vaardigheden van de professionals en daarmee op de uitvoering. Zo heeft de teamtraining rondom differentiatie en blokplannen nog onvoldoende vervolg kunnen krijgen. Wanneer dit al meer ontwikkeld zou zijn, heeft het mogelijk een sterker effect op de begeleiding voor kinderen in het stellen van eigen doelen en inzicht in het eigen leerproces. Een teamtraining kindgesprekken zou professionals meer handvatten kunnen geven voor het voeren van gerichtere kindgesprekken.

Bij het realiseren van de innovatie spelen ook meerdere succesfactoren een rol.

- De innovatie is gezamenlijk ontworpen op basis van een gedeelde visie. Dit heeft de betrokkenheid en een gevoel van eigenaarschap bij professionals vergroot.
- Daarnaast is de innovatie voorafgaand aan de uitvoeringsperiode uitgebreid besproken met professionals en kinderen, waardoor onderlinge afstemming is bevorderd en een doorgaande lijn is ontstaan.
- In de ontwerpfase is gekozen voor een poster met vragen op kindniveau om de inzet van leerstrategieën te bevorderen. Het gebruik van de poster in alle groepsruimtes heeft voor herkenning gezorgd en inhoudelijke gesprekken over doelen en inzet van leerstrategieën heeft versterkt.
- Ondanks dat het circuitmodel niet op alle momenten volledig ingezet kon worden, heeft het circuit zeker een positieve rol gespeeld bij de innovatie. Het werken in circuitvorm heeft een positieve invloed gehad op de begeleiding van kinderen, aangezien kinderen hierbij afwisselend in kleine groepen werken en instructie krijgen. Daarnaast geeft het model de kinderen ruimte om eigen keuzes te maken en te werken aan eigen doelen en leerstrategieën te oefenen.
- Binnen het circuitmodel is een stevig klassenmanagement neergezet waarbij in alle groepen sprake is van gelijke afspraken rondom instructie en (zelfstandige) verwerking.
- Evaluatiegesprekken aan het einde van een circuitonderdeel of aan het einde van een dagdeel, heeft meer betekenis gegeven aan de leerstrategieën en doelen.
- In de uitvoeringsperiode is er sprake geweest van een stabiele personele bezetting. Ondanks belemmerende factoren is de aanpak in alle betrokken groepen met regelmaat ingezet.

5.2 Bruikbaarheid en relevantie van de innovatie

De betrokken professionals geven aan dat de innovatie bruikbaar is en een sterke ondersteuning biedt in het creëren van een doorgaande lijn. Hierbij kan de aanpak relatief makkelijk worden uitgebreid naar de andere vakgebieden binnen het circuitmodel.

Zowel de professionals als de kinderen benadrukken de relevantie van de innovatie. De argumenten hiervoor zijn dat de meerderheid van de kinderen in toenemende mate zicht krijgen op het eigen leerproces en verantwoordelijkheid leren nemen voor het eigen handelen en de bijbehorende consequenties. Dit wordt als belangrijke voorwaarde gezien voor het vervolgonderwijs en 'een leven lang leren'. De professionals geven aan dat de focus op de inzet van leerstrategieën de richting en het houvast biedt waar voor het ontwerpgericht onderzoek naar gezocht werd.

5.3 Kwaliteit van het evaluatieonderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd na een korte sluiting van het basisonderwijs in verband met de Corona maatregelen, in een periode waarin ook Cito toetsen werden afgenomen. Hierdoor kon de aanpak niet altijd zo uitgevoerd worden als bedacht. Daarnaast is de evaluatie is vormgegeven met alle betrokken professionals, maar slechts met een beperkte groep kinderen. Om een breder beeld te krijgen vanuit de kinderen had er een grotere groep bevroegd kunnen worden, bijvoorbeeld door middel van een vragenlijst. Ondanks dat is de aanpak met voldoende regelmaat uitgevoerd voor kinderen om een ontwikkeling in zelfregulatie te kunnen zien. Hoewel er slechts een deel van de innovatie is uitgevoerd en er nog sprake is van een bewustwordingsfase, zijn er mooie en belangrijke stappen gezet gedurende het onderzoek. De samenwerking tussen onderwijs en het gebiedsteam, maar ook het teamoverleg en leerteammomenten zijn een versterkende factor geweest bij het vormgeven van een doorgaande lijn in de bovenbouw en in het handelen van de leerkrachten. Daarnaast hebben leerkrachten niet alleen meer zicht gekregen op de ontwikkeling van zelfregulatie, maar hebben zij ook meer zicht gekregen op

een doorgaande lijn als voorbereiding op het voortgezet onderwijs en hoe zij hier zelf gericht vorm aan kunnen geven.

5.4 Ontwerpprincipes

De ontwerpprincipes hebben op positieve wijze bijgedragen aan het ontwerp. Het bieden van kaders vormt een voorwaarde binnen het ontwerp om te kunnen werken aan eigen leerdoelen en leerstrategieën. Uit het onderzoek is gebleken dat met name expliciete instructie van leerstrategieën en de combinatie van metacognitieve en motivationele leerstrategieën van invloed zijn op de wijze waarop kinderen zicht en grip krijgen op het eigen leerproces en op de betrokkenheid en motivatie van kinderen. Door ruimte te bieden en begeleiding te bieden in de vorm van monitoring en coaching bij het toepassen van leerstrategieën, wordt de inzet van leerstrategieën en het reflecteren op het leerproces versterkt. Dit heeft in de uitvoering zichtbaar geleid tot een sterkere focus op zelfregulatie, waaronder het stellen van eigen doelen, het doelgericht handelen, planning, monitoring van het (leer)proces.

6. Aanbevelingen

Binnen het ontwerpgericht onderzoek zijn de volgende aanbevelingen te geven:

- Het is aan te bevelen om zowel bij het vooronderzoek, de uitvoering als de evaluatie meerdere kinderen per groep te betrekken, waarbij zowel kinderen aansluiten die goed overweg lijken te kunnen met de aanpak, als kinderen die het ingewikkeld vinden om zelf doelen te stellen. Zo wordt duidelijk welke begeleiding nodig is (Gerats & Van der Mark, 2020).
- Het werken in circuitvorm ondersteunt het bieden van ruimte voor eigen doelen en een eigen aanpak en is mede van invloed op de motivatie van kinderen. Het is hierbij van belang om een duidelijke en gestructureerde werkwijze te hebben waarbij kinderen weten wat er van hen verwacht wordt (Smidts, 2018; Van den Brekel, 2020; Fullan & Quinn, 2016).
- Het is aan te bevelen om de werkwijze structureel in te zetten. Dit biedt structuur en zorgt er daarnaast ook voor dat kinderen wennen aan de werkwijze en hierdoor in toenemende mate eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen voor het leerproces (Van den Brekel, 2020; Fullan & Quinn, 2016; Verbeeck, 2010).
- Verder is het van belang om succescriteria te bespreken met kinderen. Wanneer zij voor zichzelf bepaald hebben wanneer zij tevreden zijn, kunnen doelen gericht gesteld worden en kan hierop geëvalueerd worden (Verbeeck, 2010; Gerats & Van der Mark, 2020).
- Tot slot is het aan te bevelen om de aanpak te ontwerpen in samenwerking met jeugdhulp en kinderopvang en deze sectoren tijdig te betrekken om vanuit gezamenlijke doelen elkaar te ondersteunen, met en van elkaar te leren in het proces en de aanpak te versterken (De Waal, 2019; Hekker, 2020).

Literatuur

- De Boer, H., Bergstra, A., & Kostons, D. (2012). *Effective strategies for self-regulated learning: A meta-analysis*. Groningen: GION onderzoek/onderwijs.
- Fullan, M., & Quinn, J. (2016). *De verbindende schoolleider. Factoren voor samenhang in aanpak*. Helmond: Uitgeverij OMJS.
- Fullan, M., Quinn, J., & McEachen, J. (2019). *Deep learning. Hoe verdiepend leren kan leiden tot betekenisvolle verandering*. Helmond: Uitgeverij OMJS.
- Galenkamp, H., & Schut, J. (2018). *Handboek professionele schoolcultuur. Focus op koers en gedrag*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Gerats, K., & Van der Mark, J. (2020). *Zelfregulatie in een notendop*. Helmond: Uitgeverij OMJS.
- Kessels, J.W.M. (2013). *Toekomst van het onderwijs in Vlaanderen. De school – een aantrekkelijke plek voor leren en werken in 2030? Een verkenning van relevante literatuur en beleidsdocumenten*. Brussel: Koning Boudewijn Stichting.
- Kirkpatrick, D. L. (1994). *Evaluating Training Programs: The Four Levels*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Kistner, S., Rakoczy, K., Otto, B., Dignath-van Ewijk, C., Büttner, G., & Klieme, E. (2010). Promotion of self-regulated learning in classrooms: investigating frequency, quality, and consequences for student performance. *Metacognition & Learning*, 5(2), 157-171.
- Kostons, D., Donker, A.S. & Opdenakker, M.C. (2014). *Zelfgestuurd leren in de onderwijspraktijk. Een kennisbasis voor effectieve strategie-instructie*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Murray, D. W., Rosanbalm, K., Administration for Children and Families, D. O. of P. R. and E. (OPRE), & Duke University, C. for C. and F. P. (2017). *Promoting Self-Regulation in Adolescents and Young Adults: A Practice Brief*. OPRE Report 2015-82. In Office of Planning, Research and Evaluation. Office of Planning, Research and Evaluation.
- Smidts, D. (2018). *Zelfsturing in de klas. Over aandacht, executieve functies en rust*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.
- Tough, P. (2016). *Helping children succeed: What works and why*. New York, NY: Houghton Mifflin Harcourt.
- Van den Brekel, C. (2020). *Zelfsturing in de klas. Zo doe je dat!* Dordrecht: Instondo B.V.
- Verbeeck, K. (2010). *Op eigen vleugels. Autonomie voor kinderen in het basisonderwijs*. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Zimmerman, B.J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82-91.

Bijlagen

Bijlage A Ontwerpprincipes en eisen

Ontwerpprincipes

- **Kaders bieden** vanuit verbinding, ambities en leren vormt een belangrijke basis voor ontwikkeling van zelfregulatie (Fullan & Quinn, 2016; Tough, 2016; Verbeek, 2010).
- **Het benoemen en modelen van leerstrategieën binnen expliciete instructie** is van belang voor versterking van zelfregulatie (Fullan & Quinn, 2019; Kistner et al., 2010).
- Het **combineren van** cognitieve en meta-cognitieve **leerstrategieën** met motivationele leerstrategieën bevordert zelfregulatie en leerprestaties (Kostons et al., 2014; De Boer et al., 2013; Kistner et al., 2010).
- **Ruimte bieden** aan kinderen **om leerstrategieën toe te kunnen passen** en te oefenen is noodzakelijk binnen de ontwikkeling van zelfregulatie (Gerats & Van der Mark, 2020; Fullan & Quinn, 2016; Verbeek, 2010; Zimmerman, 2000).
- **Monitoring van en coaching** bij de toepassing van leerstrategieën is van belang om kinderen te helpen reflecteren en zo zelfregulatie vaardigheden te versterken (Gerats & Van der Mark, 2020; Murray et al., 2017; Verbeek, 2010).

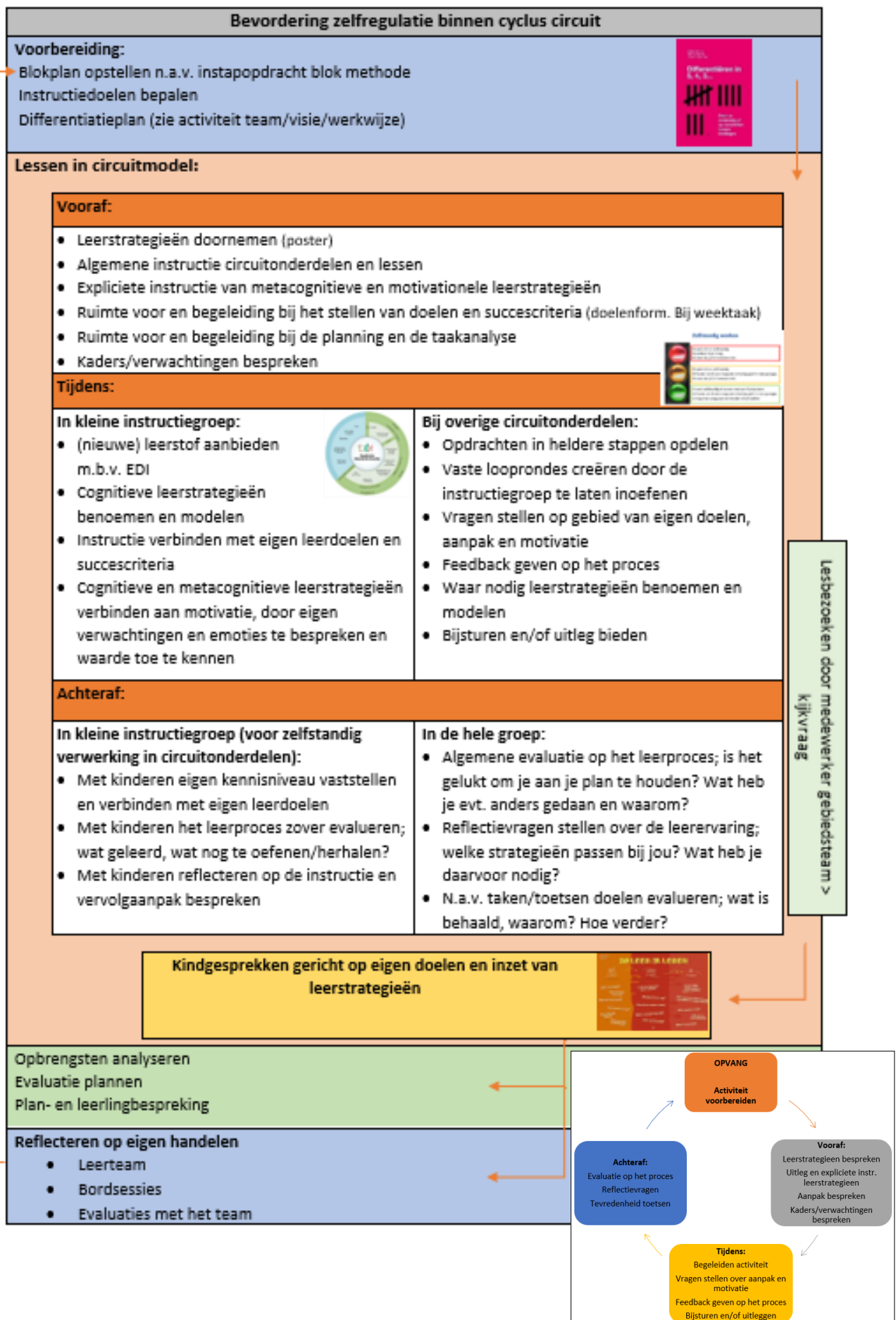
Ontwerpeisen

Gebruikerseisen	• Het ontwerp moet aansluiten bij de pedagogische visie en de doelstelling van de betrokkenen. • Het ontwerp moet praktisch inzetbaar zijn en, met aanpassingen naar de leeftijd van de kinderen, uitgebreid kunnen worden naar een doorgaande lijn binnen het hele kindcentrum. • Het ontwerp moet cyclisch inzetbaar zijn. • Het ontwerp moet passen binnen de uitgezette strategische koers van het bestuur en het kindcentrum plan (schoolplan inclusief opvang).
Functie-eisen	De leerkrachten en pedagogisch medewerkers: • Doen meer kennis op rondom zelfregulatie en de inzet van bijpassende leerstrategieën. • Kunnen het proces rondom inzet van leerstrategieën t.b.v. zelfregulatie beter begeleiden. • Krijgen meer zicht op de verschillende wijzen waarop kinderen leren en hun aanpak. De kinderen: • Krijgen meer inzicht in en zijn betrokken bij het eigen leerproces. • Leren leerstrategieën gericht in te zetten, waardoor leerprestaties en motivatie versterkt worden.
Randvoorwaarden	• Het ontwerp moet aansluiten bij het huidige (onderwijs)concept en toepasbaar zijn binnen werken in circuitvorm. • Het ontwerp moet aansluiten bij de leeftijd en ontwikkeling van de kinderen. • In het schooljaar 2021-2022 vindt er drie maal een teamtraining plaats over inzet van zelfregulatie (leer)strategieën, het voeren van kindgesprekken en het geven van effectieve feedback. • De schoolleider faciliteert in tijd, middelen en ruimte om de uiteindelijke implementatie te doen slagen.
Ontwerpbeperkingen	• Het ontwerp moet het (onderwijs)concept en de werkwijze binnen de naschoolse opvang versterken en aansluiten bij de strategische uitspraken rondom toekomstgerichte kindcentra en sterke didactische concepten.

	• Het ontwerp wordt eind schooljaar 2020-2021 geïntroduceerd tijdens een studiemoment rondom de doorontwikkeling van het huidige (onderwijs)concept. De genoemde teamtrainingen moeten worden toegevoegd aan het taakbeleid. • Financiële middelen worden beschikbaar gesteld vanuit de nascholingsgelden en gelden vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO).
--	--

Bijlage B Skeletontwerp en prototype

Activiteiten	Proces	Participatie	Implementatie	Materialen & Bronnen	Tijdpad
1. De leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 geven expliciete instructie over leerstrategieën.	• Kennis opdoen d.m.v. teamtraining en literatuur → toetsen aan visie → werkwijze aanpassen/ vormgeven passend bij onderwijsconcept	• Team onderwijs en opvang • Lesbezoeken/advies gebiedsteam en directie/IB	• Evaluatiemomenten vergaderingen • Bordsessies • Lesbezoeken • Intervisie in leerteams	• Teamtraining expliciete instructie en differentiatie i.s.m. Universiteit Twente/Matchproject • Boek: Differentiëren in 5,4,3 • EDI	Teamtraining okt. 2021 Opzet werkwijze implementatie voor jan. 2021 Evaluatie en borgen
2. De medewerkers geven gericht ruimte om leerstrategieën te oefenen.	• Gezamenlijke vergadermomenten → uitwerking passend bij onderwijsconcept en ruimtes → advies gebiedsteam → evaluatie	• Team onderwijs en opvang • Gebiedsteam en directie/IB • Kinderraad & kinderen	• Evaluatiemomenten vergaderingen • Bordsessies • Bouwoverleg • Intervisie in leerteams	• Vergadering sectoren onderwijs, opvang, jeugdhulp • Poster leerstrategieën • Weektaak en doelenformulier • Groepsafspraken	Gezamenlijke vergadering in nov. 2021 1 ^e ronde lesbezoeken/advies Geb. team januari 2022
3. De medewerkers voeren op cyclische wijze kindgesprekken gericht op persoonlijke doelen en inzet van leerstrategieën.	• Kennis opdoen d.m.v. teamtraining → toetsen aan visie → werkwijze aanpassen/ vormgeven passend bij onderwijsconcept	• Team onderwijs en opvang • Lesbezoeken/advies gebiedsteam • Kinderraad & kinderen	• Evaluatiemomenten vergaderingen • Leerlingbespreking • Intervisie in leerteams	• Teamtraining kindgesprekken i.s.m. Zien in de klas of OMIS • Format kindgesprekken ParnasSys • Planning kindgesprekken	Teamtraining feb. 2022 Opzet werkwijze klaar in april 2022 Evaluatie en borgen
4. De medewerkers geven dagelijkse feedback aan kinderen over hun aanpak en inzet van leerstrategieën.	• Kennis opdoen d.m.v. teamtraining → toetsen aan visie → werkwijze aanpassen/ vormgeven passend bij onderwijsconcept	• Team onderwijs en opvang • Lesbezoeken/advies gebiedsteam en directie/IB	• Evaluatiemomenten vergaderingen • Bordsessies • Lesbezoeken • Intervisie in leerteams	• Teamtraining feedback i.s.m. Zien in de klas • Literatuur Hattie & Timperley	Teamtraining juni 2022 Opzet werkwijze klaar in sept. 2022 Implementatie in 22-23



Bijlage C Gerealiseerde innovatie (uitvoerig)

Activiteiten	Proces	Participatie	Implementatie	Materialen & Bronnen	Tijdpad
1. De leerkrachten van de groepen 6 t/m 8 geven expliciete instructie over leerstrategieën.	- Kennis opdoen d.m.v. teamtraining en literatuur → toetsen aan visie → 1^o opzet voor een blokplan op 1 vakgebied. - Expliciete instructie leerstrategieën bij taal-/ spellinglessen.	- Team onderwijs - Lesbezoeken/advies gebiedsteam en directie/IB	- Evaluatiemoment vergadering februari - Bouwoverleg - Intervisie in leerteams	- Gezamenlijke teamtraining expliciete instructie en differentiatie i.s.m. Universiteit Twente/Matchproject - Boek: Differentiëren in 5,4,3 - EDI - Poster leerstrategieën	Teamtraining okt. 2021 Opzet werkwijze Opzet blokplan op 1 vakgebied voor februari 2022
2. De medewerkers geven gericht ruimte om eigen doelen te stellen en leerstrategieën te oefenen.	Gezamenlijke overlegmomenten → werkwijze passend bij onderwijsconcept → advies gebiedsteam → evaluatie	- Team onderwijs - Gebiedsteam en directie/IB - Kinderraad & kinderen	- Evaluatiemoment vergadering februari - Bouwoverleg - Intervisie in leerteams	- Teamoverleg - Poster leerstrategieën - Weektaak - Groepsafspraken (klassenmanagement)	Gezamenlijke vergadering in nov. 2021 1 ronde lesbezoeken/ advies Geb. team februari 2022
3. De medewerkers bieden begeleiding aan kinderen gericht op persoonlijke doelen en inzet van leerstrategieën.	Gezamenlijke overlegmomenten → Feedback en evaluatie-/reflectievragen → groeps-/kindgesprekken → advies gebiedsteam	- Team onderwijs - Lesbezoeken/advies gebiedsteam - Kinderraad & kinderen	- Evaluatiemomenten vergaderingen - Bouwoverleg - Leerlingbespreking - Intervisie in leerteams	- Poster leerstrategieën - Teamoverleg - Kennis/literatuur kindgesprekken	Wekelijkse teamoverlegmomenten bovenbouw. Evaluatiegesprek als bovenbouwteam in februari 2022

Uitvoering:

- **Teamtraining:** Tijdens de teamtraining wordt ingegaan op differentiatie aan de hand van het boek 'Differentiëren in 5,4,3'. Aan de hand daarvan wordt gekeken naar het ontwerp van een blokplan/periodeplan waarin een differentiatieplan wordt uitgewerkt. De teamtraining biedt een verdieping binnen het circuitmodel (onderwijsconcept) en ondersteunt het aansluiten bij het niveau van de kinderen en het stellen van gerichte doelen/wijze van aanpak. De training wordt aangeboden voor alle betrokkenen vanuit opvang, onderwijs en gebiedsteam. Het gebiedsteam geeft uiteindelijk advies op de werkvloer om medewerkers te helpen om goed aan te sluiten bij wat kinderen nodig hebben en zo gerichte instructie en begeleiding te kunnen bieden.
- **Aanbod van expliciete instructie op leerstrategieën:** De leerkrachten bieden voorafgaand aan de lessen in circuit expliciete instructie over de leerstrategieën. Hierbij worden de leerstrategieën aan de hand van de poster expliciet benoemd en wordt het model van de leerstrategieën ingezet. Kinderen worden aan het denken gezet over hun eigen strategieën en worden uitgedaagd om voor de les bewust na te denken over hun aanpak. De leerkrachten uit de groepen 6 t/m 8 kunnen hierbij tijdens lesbezoeken of in begeleidingsgesprekken advies vragen aan het gebiedsteam en daarnaast aan directie of IB. Daarnaast krijgen zij de gelegenheid om ervaringen uit te wisselen en casussen in te brengen tijdens leerteammomenten en het teamoverleg bovenbouw.
- **Ruimte bieden voor eigen doelen en toepassing van leerstrategieën:** De kinderen krijgen voorafgaand aan de les ruimte om (o.a. aan de hand van hun gekozen aanpak) eigen doelen te stellen. De leerkrachten bieden hierbij ondersteuning door reflectieve vragen te stellen. Tijdens de les krijgen de kinderen ruimte om zelf aan de slag te gaan met de leerstrategieën. Leerkrachten kunnen hierbij advies vragen aan het gebiedsteam en/of directie en IB.
- **Begeleiding op persoonlijke doelen en toepassing van leerstrategieën:** De leerkrachten bieden voor (zie vorig punt), tijdens en na de les begeleiding door tijdens looprondes, tijdens de instructie en tijdens het evaluatiemoment eind van de les evaluatie-/reflectievragen te stellen. Hierbij wordt gericht ingegaan op de gekozen doelen en de aanpak van kinderen. Hierbij worden kinderen uitgedaagd om gericht na te denken over het leerproces, wat er goed ging, wat minder, waarom en het vervolg. Dit gebeurt nu nog veel in de groep en soms individueel. Er is nog niet ingezet op structurele, periodieke kindgesprekken. Leerkrachten kunnen ook hierbij advies vragen aan gebiedsteam en wisselen onderling ervaringen en de eigen aanpak uit tijdens het teamoverleg bovenbouw.

Uitvoeringsperiode:

- Teamtraining: 22 oktober 2021
- Uitvoering expliciete instructie, ruimte eigen doelen en leerstrategieën inzetten, begeleiding: 10 januari tot 24 februari 2022
- Evaluatiegesprek: 25 februari 2022

Bijlage D Uitwerking vragenlijsten

Vragenlijst evaluatieonderzoek team

Deze vragen gaan over de aanpak, zoals voorafgaand aan de uitvoering beschreven. Dus over de taal/spellinglessen waarbij je de leerstrategieënposter hebt ingezet.

Onderdeel 1: Expliciete instructie leerstrategieën

1. Welk rapportcijfer geef je voor de mate waarin je op dit moment de 3 leerstrategieën expliciet aanbiedt en de mate waarin je dit in het verleden deed?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mijn aanbod van de 3 leerstrategieën een half jaar geleden Gemiddeld: 5,6					2x	3x				
Mijn aanbod van de 3 leerstrategieën nu Gemiddeld: 7,4							3x	2x		

2. In welke mate combineer je cognitieve en metacognitieve leerstrategieën met motivationele leerstrategieën?

- 0 1. Nooit
0 2. Soms
0 3. Regelmatig **5X = gemiddeld 3.**
0 4. Altijd

Onderdeel 2: Ruimte bieden voor het stellen van eigen doelen en het oefenen met leerstrategieën

In hoeverre zijn onderstaande onderdelen toegenomen of afgenomen binnen jouw lesgeven?

	Veranderd?				Komt dit door de aanpak?		
	Afgenomen	onveranderd	toegenomen	weet niet	Ja	Nee	N.v.t.
Ruimte voor het stellen van eigen doelen	0 0%	1 20%	4 80%	0 0%	4 80%	0 0%	1 20%
Ruimte voor een eigen aanpak op basis van de leerstrategieën	0 0%	0 0%	4 100%	1 0%	4 100%	0 0%	1 0%
Ruimte voor toepassing van leerstrategieën	0 0%	2 40%	3 60%	0 0%	3 60%	0 0%	2 40%
Evaluatie op eigen doelen	0 0%	1 20%	4 80%	0 0%	4 80%	1 20%	0 0%
Evaluatie op de gekozen aanpak	0 0%	1 20%	4 80%	0 0%	4 80%	0 20%	1 0%

Onderdeel 3: Mate van begeleiding

1. Nooit 2. Soms 3. Regelmatig 4. Altijd

1. In hoeverre heb je begeleiding geboden bij het stellen van eigen doelen? 5x3 = 3 gemiddeld	1	2	3	4
2. In hoeverre heb je begeleiding geboden bij de inzet van gekozen leerstrategieën? 2x2 2x3 1x4 = 2,8 gemiddeld	1	2	3	4
3. In hoeverre heb je begeleiding geboden bij het evalueren en reflecteren op de inzet van leerstrategieën? 5x3 = 3 gemiddeld	1	2	3	4

Groepsinterview professionals

1. Is het gelukt om expliciete instructie te geven over de leerstrategieën en hoe heb je dit vormgegeven?

Het is gemiddeld genomen enkele keren per week gelukt om het plan uit te voeren inclusief gebruik van de poster. Citotoetsen en ziekte hebben met regelmaat wat roet in het eten gegooid. Ondanks dat zien we mooie resultaten. Voor onszelf is de aanpak helpend, omdat we door de instructie op leerstrategieën gedwongen worden om uitgebreider stil te staan bij de inzet van deze strategieën en bijbehorende doelen van kinderen. Dit heeft tevens effect op het verloop van de lessen, het zelfstandig werken en onze begeleiding naar de kinderen toe. Je wilt de kinderen namelijk wel recht doen en ze helpen bij het behalen van de door hen gestelde doelen.

Bij de directe instructie hebben we de poster actief gebruikt om de inzet van leerstrategieën voor, tijdens en na de les te stimuleren. Hierbij hebben we de leerstrategieën expliciet benoemt, ze voorgedaan en/of er voorbeelden bij genoemd en vervolgens vragen gesteld om kinderen zelf aan het denken te zetten. Tijdens en na de les hebben we door middel van vragen aangezet tot reflecteren en evalueren. Ondanks dat we dit niet dagelijks vorm hebben kunnen geven, raken kinderen er steeds meer bekend mee en vragen zij actief naar de werkwijze; “wanneer gaan we weer in het circuit aan de slag met de poster en de eigen doelen?” We zien dat het combineren van de leerstrategieën effect heeft op de motivatie van kinderen. Ze zijn zich meer bewust van eigen doelen en hun aanpak en wanneer dit lukt, versterkt dit hun drive om nieuwe doelen te stellen en door te zetten.

2. Op welke wijze heb je kinderen ruimte gegeven om eigen doelen te stellen en aan de slag te gaan met de leerstrategieën en welke begeleiding heb je daarbij geboden?

Aan het begin van de dag/les wordt de poster besproken met de kinderen (zie vraag 1). Daarbij krijgen kinderen ook gelijk de ruimte om eigen doelen te stellen voor de les. Daarnaast kiezen zij m.b.v. het kiesbord op welk moment zij aan welke vakgebieden gaan werken. Door vragen te stellen, worden kinderen aan het denken gezet over hun eigen doelen. ‘Moeten alle doelen hetzelfde zijn? Wanneer ben je zelf tevreden? Waarom? Wat als je je doel niet haalt? Kun je dan alsnog tevreden zijn over bepaalde dingen? Wat is daar dan voor nodig?’

Tijdens de instructie staan we uitgebreid stil bij de doelen; die van de les, maar ook de doelen van de kinderen zelf. De groepjes die bezig zijn met de zelfstandige verwerking krijgen begeleiding tijdens de looprondes van de leerkracht, maar kinderen kunnen elkaar eventueel ook helpen. Tijdens de looprondes kijken we kort mee naar de gekozen aanpak en worden er weer vragen gesteld om kinderen te helpen reflecteren op hun eigen aanpak. Aan het einde van de les of een ronde van het circuit volgt een korte evaluatie. Eerder schoot de evaluatie er nog wel eens bij in. De aanpak maakt ons meer bewust van het doorlopen van alle stappen. De poster en het circuit helpen ons om bewuster bezig te zijn met doelen van kinderen zelf, de begeleiding daarbij en aansluitend te evalueren.

3. Hoe heb je de uitvoering ervaren?

Ondanks dat we de uitvoering niet bij alle lessen hebben kunnen doen, zien we na korte tijd herkenning bij de kinderen. Wij en zij zijn bewuster bezig met doelen. Een eyeopener was de vraag “wanneer ben je tevreden”. Uiteraard zijn we altijd wel bezig met doelen, maar door een kind aan te laten geven wanneer hij/zij tevreden is, geeft een ander inzicht. We zien een bijvangst op pedagogisch niveau. Kinderen zien steeds meer in dat we op verschillende manieren leren en dat het dus prima is dat kinderen verschillende doelen hebben en op verschillende punten tevreden kunnen zijn. Dit bevordert het begrip voor elkaar en het van elkaar leren. Daarnaast helpt deze aanpak mij als leerkracht in de voorbereiding op het leren, leren op het voortgezet onderwijs. We waren al een poosje zoekende in hoe we dit anders vorm konden geven. Deze aanpak in combinatie met het circuit helpt hierbij. Deze aanpak is zeker haalbaar, maar vraagt om enkele voorwaarden. Het is goed om met elkaar te kijken naar welke voorbereidende lijn dit vraagt in de lagere groepen en er moet sprake zijn van een goed klassenmanagement, waarin kinderen weten welke afspraken er zijn, welke ruimte zij hebben en waar zij zelf invloed op hebben.

4. In welke mate wordt zelfregulatie volgens jou versterkt door deze aanpak?

Door doelen te stellen, een aanpak te kiezen en te zien wat werkt worden kinderen zich snel bewuster van hun eigen manier van leren. Het stellen en behalen van doelen, ook op gebied van aanpak en werkhouding, werkt motiverend. Je ziet dat kinderen daardoor steeds meer vooruit gaan kijken en plannen. Zo nemen zij meer verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces. Mooi om te zien. De begeleiding is voor kinderen essentieel. Zij hebben de vragen van de leerkracht (en klasgenoten) nodig om te reflecteren en waar nodig bij te stellen. Het

werkt positief voor een grote groep kinderen. Er blijven ook kinderen die deze aanpak niet helemaal oppikken en het ingewikkeld vinden of geen interesse lijken te tonen. Wat is er voor hen nodig?

5. Wat zijn volgens jou succesfactoren?

- *Stevig klassenmanagement met duidelijke afspraken en ruimte voor kinderen om eigen keuzes te maken.*
- *Begeleiding door de leerkracht.*
- *Samenwerking onderling en met jeugdhulp*
- *Circuitonderwijs waarbij aan kleine groepjes instructie gegeven wordt.*
- *Het gebruik van de poster die ook helder is voor kinderen.*
- *Betekenis geven aan doelen door erover in gesprek te gaan.*
- *Herhaling; er een gewoonte van maken.*
- *Samen reflecteren op de leerstrategieën en de verschillen tussen kinderen.*

6. Wat zijn volgens jou aandachtspunten?

- *De doorgaande lijn; groep 6 vraagt al iets anders dan groep 8. Wat is er in lagere groepen nodig ter voorbereiding om deze aanpak nog verder tot een succes te maken?*
- *Kinderen die het moeilijk vinden om zelf doelen te stellen of geen interesse lijken te tonen voor het nemen van verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces en alleen willen doen wat zij 'moeten' doen. Wat is er nodig voor deze kinderen en hoe geven we hier vorm aan?*
- *Tijd en ruimte om er een gewoonte van te maken en de aanpak 'in te slijpen'.*
- *Nu nog niet zozeer de opvang meegepakt. In een vervolg prototype de opvang meer integreren in het model.*

7. Hoe heb je de samenwerking met jeugdhulp ervaren?

Hier hebben we nog beperkt gebruik van gemaakt i.v.m. alle maatregelen en volle agenda's. Maar het is fijn om te kunnen sparren met iemand van het gebiedsteam, om hun ervaring op gebied van gedrag en zelfregulatie in te kunnen zetten. Fijn dat er iemand mee kan kijken bij hulpvragen en feedback kan geven om de aanpak sterker te maken. Het is wel even wennen om dit zo te doen.

8. In hoeverre is de studiedag differentiatie voor jou van waarde geweest voor de (toekomstige) uitvoering?

De inhoud van de dag was interessant en biedt veel kansen voor ons. We zijn bezig met de overgang van een groepsplan naar een blokplan, waar we tevens een differentiatieplan in weer gaan geven. Wij bepaalden tot op heden de doelen voor de kinderen, maar hoe mooi is het als we hier de kinderen meer bij gaan betrekken. Het is nog wel zoeken hoe we dit precies vorm gaan geven. Het e.e.a. heeft best vertraging opgelopen door Corona. We zijn nu zover dat de studiedag echt iets doet in het denken en uiteindelijk het handelen van de leerkrachten. Nu nog een verdere vertaalslag om er meer betekenis aan te geven voor de kinderen.

Zie ook bijlage H voor een verdere uitwerking.

Bijlage F Samenvatting interview kinderen

1. Jullie hebben gewerkt met de poster en de leerstrategieën. Wat vond je daarvan en hoe heeft het je geholpen bij het stellen van eigen doelen?

Aan het begin van de les kregen we altijd het doel van de les te zien op het bord. Dat is nog steeds, maar daarnaast stellen we ook eigen doelen. Dit deden we al een beetje met rekenen, maar de poster helpt om ook eens andere doelen te stellen dan het snappen van dingen. Nu stellen we ook doelen over hoe we zelf werken en leren en denken we na over wanneer we tevreden zijn. Eerder deden we dat eigenlijk niet zoveel. De vragen op de poster zijn eigenlijk best bekend, maar nu staan we er echt meer bij stil, waardoor we er veel bewuster mee bezig zijn. Het helpt me om eigen doelen te stellen en goed te kijken hoe het gaat.

2. Heb je het gevoel dat je echt aan je eigen doelen hebt kunnen werken?

Ja, we hebben goed aan eigen doelen kunnen werken. Wat wel jammer was, is dat we tussendoor veel toetsen (Cito) hadden. Hierdoor konden we vaak niet in circuit werken en hebben we niet altijd met de poster kunnen werken. De kinderen noemen dat in enkele klassen is gevraagd aan de leerkracht of ze toch weer in circuit konden gaan werken met eigen doelen.

Kind 1: "Ik vond het heel fijn dat ik ook eens andere doelen kon stellen dan het doel van het boek. Ik heb voor mezelf werkdoelen gesteld met de weektaak."

Kind 2: "Ik heb mezelf als doel gesteld dat ik tevreden zou zijn wanneer ik een strategie zo zou snappen dat ik de volgende dag alles zelf zou kunnen maken. Toen dat lukte was ik enorm gemotiveerd. Het gesprekje met de juf hierover heeft me ook erg geholpen om een volgend doel te stellen."

Door het circuit geeft de juf instructie aan een klein groepje. De andere kinderen kunnen dan zelf aan het werk met het gekozen vak van de weektaak. Het is heel fijn dat we niet allemaal tegelijk met dezelfde les mee hoeven te doen. Dit helpt om met je eigen doelen bezig te kunnen zijn.

3. Hoe heeft de leerkracht je geholpen of begeleid?

De leerkrachten helpen voor de les met doelen stellen voor de kinderen die dat lastig vinden. Ze geven uitleg en voorbeelden en we bespreken de vragen op de poster. Daarna stellen we eigen doelen a.d.h.v. de weektaak. De leerkrachten stellen daarbij vragen, waardoor je betere doelen leert stellen.

Tijdens het circuit krijg je begeleiding tijdens de instructie en, als je aan het werk bent, tijdens de loopronde van de leerkracht. Dan kun je vragen stellen en de leerkracht helpt je even terug te denken aan je doel en hoe je het zou gaan aanpakken. Dat helpt vaak wel om te kijken hoe het gaat.

Aan het einde van een circuitronde of aan het einde van de ochtend kijken we even terug naar hoe het gegaan is en of we ons doel gehaald hebben. Het is grappig om te zien dat veel kinderen verschillende doelen hebben gesteld en ook bij andere dingen tevreden zijn.

4. Wat zou je graag zo willen houden of meer willen doen?

- *In circuit blijven werken*
- *Eigen doelen blijven stellen, bij verschillende vakken in het circuit*
- *Werken met de poster en de gesprekjes met de leerkracht*
- *Je doelen evalueren*
- *Tijd om aan eigen doelen te werken*

5. Wat is nog lastig of een uitdaging?

- *Niet alle kinderen vinden het makkelijk of handig om met een weektaak te werken en vinden het doelen stellen niet zo fijn.*
- *In groep 6 is het nog best lastig. Misschien de kinderen dit wat eerder leren?*
- *Er zijn veel kinderen ziek geweest, daardoor hebben zij soms minder geoefend met de doelen.*
- *Meer inzicht in toetsen en wat ik al wel kan en nog lastig vind.*

Bijlage G Samenvatting interview medewerker gebiedsteam

1. Hoe heb je de lesbezoeken en consultatiemomenten voor leerkrachten ervaren?

Ik vond het bijzonder leuk om mee te kijken in de groepen en leerkrachten advies te geven en met ze te sparren. Het is mooi om de verschillende stijlen van leerkrachten te zien en hierbij zo goed mogelijk bij aan te sluiten in mijn vraagstelling en advies.

2. Wat zijn voor jou opvallende punten m.b.t. de aanpak rondom versterking van zelfregulatie?

Ik zie dat kinderen echt richten op eigen doelen en een bijpassende aanpak. Leerkrachten proberen ze hier zo goed mogelijk in uit te dagen. Het is mooi om in evaluaties te zien dat wanneer een doel niet behaald is, of een aanpak even niet werkte, kinderen hier niet op afgerekend worden, maar dat de leerkracht vragen stelt om ze zo goed mogelijk verder te helpen, zodat ze vervolgens hun leerproces goed kunnen bijsturen. Ik heb natuurlijk maar 1 keer gekeken en kan nu niks zeggen over de ontwikkeling in het proces. Maar ik zie dat leerkrachten waar mogelijk de poster, doelen en aanpak zo goed mogelijk inzetten en dat het kinderen aan het denken zet. Volgens mij gaat het echt iets opleveren.

3. Welke winst heeft de samenwerking opgeleverd voor het onderwijs denk je?

Wij krijgen best vaak te maken met kinderen die bepaalde problemen ervaren op school en in het leren. Regelmatig merken wij dat hier o.a. zelfregulatie aan ten grondslag ligt. Wij geven hiervoor trainingen buiten school. Wij hebben het er al eens over gehad hoe mooi het zou zijn als we dit de school in halen. Door deze samenwerking, waarbij ik in de klassen kom, ervaar ik dat ik mijn kennis rondom dit onderwerp kan delen en hierin goed mee kan denken met leerkrachten. Voor het onderwijs kan dit net weer een ander inzicht bieden, waardoor de aanpak en begeleiding voor kinderen versterkt kan worden.

4. Wat heeft de samenwerking jou als professional opgeleverd?

Ik heb zelf meer inzicht gekregen in het onderwijs en wat daarin wel/niet haalbaar is op school en wat kinderen nodig hebben daarin. De samenwerking met leerkrachten heeft me echt geïnspireerd en aanvullende inzichten gebracht. Het is nog een uitdaging in de agenda, maar ik denk dat het goed is om te zoeken naar manieren waarop we dit regelmatig kunnen vormgeven. Uiteindelijk gaat het, door zaken anders in te richten met elkaar, mogelijk ook tijdswinst opleveren. Daarnaast is de kennisdeling echt heel mooi. Dat wil ik echt vaker doen.

Niveau 4 – Resultaten

De teamtraining zal uiteindelijk bijdragen aan de organisatiedoelen en zal direct effect hebben op het (leer)aanbod voor de kinderen.

Niveau 3 – Gedrag

De teamtraining heeft (in nu nog) beperkte mate bijgedragen aan veranderd gedrag. Professionals zijn zich meer bewust van differentiatie en hoe dit zo vorm te geven dat het ook zelfregulatie versterkt. Er wordt gewerkt aan een vernieuwd blok-/periodeplan en zal uiteindelijk leiden tot sterkere gedragsverandering. De aanpak naast de teamtraining, binnen de innovatie, heeft op dit moment sterker geleid tot gedragsverandering,

Niveau 2 – Leren

Kennis rondom differentiatie, het stellen van doelen en het opstellen van een differentiatieplan, waarbij zelfregulatie een onderdeel vormt, is toegenomen. Dit heeft een onderzoekende houding bevorderd. Dit is zichtbaar in de mate waarin professionals nadenken over het aanbod en ondanks belemmerende factoren toch aan de slag gaan met een nieuw vorm te geven plan.

Niveau 1 – Reactie

Betrokken professionals geven aan de training te zien als een mooie aanvulling op de organisatiedoelen. De inhoud was verhelderend en sloot aan bij bestaande kennis. De koppeling naar de blok-/periodeplannen was wat ingewikkeld. Er werd aan gegeven dat zij het vorm te geven plan nog niet helemaal voor zich zien. Bijkomende zaken, zoals Corona maatregelen en de energie die dit kost zijn hierbij een belemmerende factor. Het ontvangen boek bij de training werd als prettig en ondersteunend ervaren. Het biedt de mogelijkheid om nog eens terug te gaan en onderdelen na te lezen.